

Vergaderjaar 1999–2000 Nr. 88a

26 707

Wijziging van de Mediawet in verband met nieuwe regels omtrent de financiering van de publieke omroep (afschaffing omroepbijdrage)

VOORLOPIG VERSLAG VAN DE VASTE COMMISSIE VOOR CULTUUR¹

Vastgesteld 14 december 1999

Het voorbereidend onderzoek heeft de vaste commissie voor Cultuur aanleiding gegeven tot het stellen van de navolgende vragen en het maken van de navolgende opmerkingen.

1. Inleiding

De leden van de **CDA**-fractie deelden mee met gemengde gevoelens te hebben kennis genomen van het wetsvoorstel. Ondanks de uitgebreide behandeling door de Tweede Kamer, bestaat over enkele onderwerpen bij deze leden nog onduidelijkheid.

De leden van de **VVD**-fractie merkten op met belangstelling kennis te hebben genomen van het wetsvoorstel.

De leden behorende tot de **PvdA**-fractie hadden over het wetsvoorstel gemengde gevoelens. Die gevoelens ontleenden zij mede daaraan dat zij werden gedwongen het wetsvoorstel (dat pas eind augustus werd ingediend en pas eind november door de Tweede Kamer is aanvaard) op zeer korte termijn te beoordelen. De regering heeft het bovendien reeds gekoppeld aan het Belastingplan 2000, waarmee zij lijkt te rekenen met een voldongen feit. Gezien het feit dat het wetsvoorstel (artikel IX) rekent met een in werking treden op grond van een nader vast te stellen Koninklijk Besluit was een koppeling aan het Belastingplan 2001 zeer wel mogelijk geweest.

Deze leden waren van mening dat daardoor de beoordeling van het voorstel als element van het omroepbeleid ondergeschikt werd gemaakt aan overwegingen ontleend aan fiscaal pragmatisme. Waarom, zo vroegen deze leden, is niet eerst de discussie afgewacht rond het wetsvoorstel Concessiewet en is niet in dat verband aan de orde gesteld of aan wijziging van de wijze van financiering van de publieke omroep behoefte bestaat?

In ieder geval inspireerde deze gang van zaken genoemde leden om over het wetsvoorstel enige soms knorrige, maar steeds opbouwend-kritische vragen te stellen.

¹ Samenstelling: Holdijk (SGP), De Boer (GL) (voorzitter), Veling (RPF/GPV), Van den Broek-Laman Trip (VVD), Bierman (OSF), Luijten (VVD), Ruers (SP), Woldring (CDA), Tan (PvdA), Van den Hul-Omta (CDA), Kohnstamm (D66), Kneppers-Heijner (VVD), Witteveen (PvdA) en Timmerman-Buck (CDA) (plv. voorzitter).

De leden van de fractie van **GroenLinks** deelden mee niet onwelwillend tegenover het wetsvoorstel te staan. Wel wilden zij nog op een aantal punten opheldering krijgen.

De leden van de **D66**-fractie hadden – op onderdelen met verbazing – kennis genomen van het onderhavige wetsvoorstel en van het debat dat daarover in de Tweede Kamer had plaatsgevonden. Ter voorbereiding van de plenaire behandeling in de senaat stelden zij een reactie op de hiernavolgende vragen op prijs, waarbij zij vooralsnog geen standpunt innamen ten aanzien van hun uiteindelijke stemgedrag ten deze.

De leden van de fractie van **RPF-GPV**, sprekende mede namens de fractie van de **SGP**, wilden zich in dit stadium beperken tot enkele vragen.

2. Redengeving en noodzaak van het wetsvoorstel

De staatssecretaris heeft, zo merkten de leden van de **CDA**-fractie op, tijdens de behandeling in de Tweede Kamer de DOB gekarakteriseerd als een incassobureau. Kan de staatssecretaris bevestigen dat het gaat om een relatief goedkoop, goed georganiseerd, doeltreffend en doelmatig incassobureau? Tijdens de behandeling in de Tweede Kamer heeft de staatssecretaris ook gezegd, dat het kabinet streeft naar minder doelheffingen en meer algemene heffingen. Op grond van welke argumenten is dat streven in overeenstemming te brengen met de door het kabinet verdedigde ideeën van een terugtrekkende overheid, een overheid op afstand, decentralisatie en verzelfstandiging van overheidsdiensten ter bevordering van efficiencywinst(!)? Ook heeft de staatssecretaris tijdens het debat in de Tweede Kamer betoogd: «Mijn principe is dat de publieke omroep van dermate groot belang is dat het uit de collectieve middelen gefinancierd kan en moet worden». Kunnen de bewindslieden bevestigen dat, bij het wel of niet realiseren van efficiencywinst, het door de staatssecretaris genoemde principe uiteindelijk het dragende principe van het wetsvoorstel is?

De leden behorende tot de **PvdA**-fractie gingen er van uit dat de regering, wanneer zij een wetsvoorstel aan de Kamers aanbiedt op een terrein dat reeds is geregeld, een overwegende reden ziet om in die regeling wijziging te brengen, zeker wanneer de bestaande regeling geen aanleiding heeft gegeven tot kritiek over de wijze waarop zij functioneert. In het voorliggende geval hebben deze leden bovendien kunnen vaststellen dat slechts drie jaar geleden, in de memorie van toelichting bij het wetsvoorstel waarbij de Dienst Omroepbijdragen werd omgevormd tot een zelfstandig bestuursorgaan, de regering heeft gesteld dat «niet is gebleken dat het fiscaliseren van de omroepbijdragen uit een oogpunt van doelmatigheid of kostenbeheersing voordelen zou opleveren». Geconfronteerd met deze uitspraak tijdens het debat in de Tweede Kamer wist de regering, bij monde van de staatssecretaris voor Cultuur, slechts op te merken dat «er zo af en toe een nieuw kabinet is met voortschrijdend inzicht, en er dan anders tegen de zaken wordt aangekeken». Hoewel de leden behorende tot de PvdA-fractie in het algemeen genoeg zeiden te smaken in zwierige antwoorden van de kant van de regering op vragen van het parlement waren zij in dit geval toch van mening dat het redengevende, en daarmee intellectuele, gehalte van dit antwoord als ruimschoots onvoldoende moet worden gekenschetst. Bovendien meenden deze leden zich te kunnen herinneren dat het vorige kabinet, dat de eerder genoemde uitspraak deed, niet alleen bestond uit dezelfde coalitie als het thans zittende kabinet, maar dat zelfs de persoon van de toenmalige minister van Financiën dezelfde is. Deze leden zouden thans van de regering een goed onderbouwd betoog willen vernemen hoe het inzicht in drie jaar zodanig is voortgeschreden

dat het er toe kan leiden om een bestaand systeem van doelheffing, waarvan nog zo kort geleden werd gezegd dat het voldeed, plotseling geheel te veranderen.

Dat bij die wijziging principiële punten van nationaal en regionaal omroepbeleid ook nog aan de orde komen maakt het geven van een sluitend antwoord op deze vraag alleen maar dringender.

De leden behorende tot de PvdA-fractie merkten overigens op dat als redengeving in ieder geval niet zou kunnen dienen de tekst van het regeerakkoord 1998, daar deze slechts verwijst naar een te houden «onderzoek naar de mogelijkheid van fiscalisering van de omroepbijdragen», welk onderzoek – naar de regering heeft medegedeeld – niet is uitgevoerd, althans niet op een openbaar toetsbare – dus verantwoorde – wijze. Deze leden zouden overigens willen vernemen waarom dit onderzoek niet is uitgevoerd.

3. Financiële gevolgen van het wetsvoorstel

De leden, behorende tot de fractie van het **CDA** merkten op dat in de memorie van toelichting als argument tot afschaffen van de omroepbijdrage een structurele efficiencywinst van 60 mln. wordt genoemd, als zijnde de uitvoeringskosten van de Dienst Omroep Bijdragen (DOB), minus de reorganisatiekosten van 30 mln. in 2000 en 15 mln. in 2001. In de Nota (26 707 nr. 6, p. 18) wordt gesteld dat van die reorganisatiekosten van 45 mln. (personele kosten en overgangskosten van het ene systeem naar het andere) nog geen nauwkeurig beeld te geven is. Het bedrag van 45 mln. lijkt met de «natte vinger» te zijn vastgesteld. Kunnen de bewindslieden een geargumenteerde berekening geven waaruit de evidentie blijkt van die geraamde 45 mln.?

Volgens de DOB zijn haar uitvoeringskosten 47 mln. in plaats van 60 mln. Verder wordt in de memorie van toelichting gesproken over een structurele rentelast van 30 mln.; dit moet zijn ruim 32 mln. (bij een kastekort van 643 mln. en een rente van 5%). Ook het KPMG Bureau voor Economische Argumentatie heeft berekend dat het structurele rentenadeel ruim 30 mln. zal zijn en groter zal worden als het rentepercentage toeneemt. Kunnen de bewindslieden bevestigen dat de beoogde efficiencywinst van 60 mln. moet worden gecorrigeerd in 47 mln., welk bedrag na de aftrek van het structurele renteverlies van 32 mln. resulteert in een bedrag van slechts maximaal 15 mln.?

Bovendien geeft intern onderzoek van de DOB aan dat – na investering op het terrein van automatisering – in 2002 een efficiency-potentieel aanwezig is van 10 mln. Ook zullen in 2000 teveel geïnde omroepgelden moeten worden terugbetaald (volgens de staatssecretaris moet dat in drie maanden gebeuren); dat wil zeggen personeelskosten over ongeveer drie maanden: 15 mln. De Raad van Bestuur van de NOS noemt in zijn brief van 6 december jl. aan de vaste commissie voor Cultuur van de Eerste Kamer voor die termijn van terugbetaling zes maanden, hetgeen volgens dezelfde brief tenminste 30 mln. aan kosten met zich brengt. Dit bedrag van 30 mln. is aannemelijk, omdat ook met het volgende rekening moet worden gehouden: het geconstateerde verslechterd betalingsgedrag resulteert volgens de Raad van Bestuur van de NOS in de genoemde brief in een verlies van minimaal 25 mln. – een bedrag dat alsnog moet worden geïnd, hetgeen ook extra kosten met zich brengt. Verder heeft de minister van Financiën in de Tweede Kamer gesproken over een extra compensatie aan gemeenten en provincies «in de orde van grootte van 20 mln.» Naar het oordeel van de CDA-fractie een lage schatting, gezien het onderhandelingsproces waarin de minister zich bevindt en waarin hij uiteraard bij voorbaat niet teveel wil weggeven. Op grond van deze gegevens (de effecten van structurele renteverlies, reorganisatiekosten, terugbetaling, betalingsgedrag en compensatie) zullen met de afschaffing van de omroepbijdragen de kosten over het jaar 2000 tenminste 112 mln.

bedragen. Uitgaande van de DOB-uitvoeringskosten van 60 mln., resp. 47 mln. zal in plaats van efficiencywinst over 2000 een tekort ontstaan van ruim 52 mln., resp. 65 mln. Over 2001 zullen de kosten tenminste 67 mln. bedragen (structurele renteverlies, reorganisatiekosten en compensatie), zodat dan een tekort zal ontstaan van tenminste 7 mln., resp. 20 mln. Ook na 2001 zal de efficiencywinst waarschijnlijk niet worden gerealiseerd of uitermate gering zijn, gezien het structurele renteverlies en de genoemde compensatie (en de te verwachten toename van rijksbijdragen aan het Gemeentefonds en het Provinciefonds). Hebben de bewindsliden argumenten ter bestrijding van deze geraamde tekorten over 2000 en 2001 en de te betwijfelen efficiencywinst in de volgende jaren? En zo nee, hoe denkt de minister van Financiën die tekorten te financieren? Ter toelichting merkten deze leden op dat deze vraag als achtergrond heeft de opvatting van oud-staatssecretaris Nuis die in 1996 van mening was dat afschaffing van de DOB geen efficiencywinst zou opleveren. Wanneer de huidige staatssecretaris van OCW tijdens de behandeling in de Tweede Kamer opmerkt, dat door «een nieuw kabinet met voortschrijdend inzicht ... anders tegen de zaken [wordt] aangekeken», dan vroegen deze leden welke argumenten aan dat voortschrijdend inzicht ten grondslag liggen. Ook heeft de staatssecretaris tijdens de behandeling van het wetsvoorstel in de Tweede Kamer opgemerkt, dat hij en minister Zalm een «onderzoeksachtergrond» hebben. De leden van de CDA-fractie refereerden graag aan die achtergrond met hun verzoek de efficiencywinst niet opnieuw slechts te poneren, maar die winst met controleerbare argumenten te onderbouwen.

De leden van de **VVD**-fractie vroegen of de regering kan aangeven of er nog steeds sprake is van een efficiencywinst van 60 miljoen.

De leden behorende tot de **PvdA**-fractie verheugden zich vanzelfsprekend over de mededeling van de regering dat het wetsvoorstel zou leiden tot een netto opbrengst voor de schatkist van f 60 miljoen. Blijkbaar is decennia lang en zelfs nog in 1996 – over het hoofd gezien dat hier een besparing in de overheidsuitgaven is te vinden. Toch hadden deze leden aanleiding gekregen ernstige twijfels te hebben over de berekening die aan dit getal ten grondslag ligt. Is het niet zo dat dit bedrag eerder op 50 miljoen moet worden gesteld, omdat diverse inkomsten van de DOB (o.m. kosten verhaald op wanbetalers) niet gesaldeerd zijn?

En waarom werpt de minister van Financiën zo resoluut van zich de suggestie dat de schatkist een bedrag van ca 35 miljoen gaat derven, omdat de omroepbijdragen een voorheffing zijn (totaal 1400 miljoen) en daarop over gemiddeld zes maanden rente wordt verdiend?

De minister heeft gesteld dat dit wel vaker voorkomt bij een wijziging van wetgeving zonder dat dit als winst of verliespost werd geboekt. Moeten deze leden daaruit opmaken dat het hier een zuiver boekhoudkundig probleem betreft (verschil tussen «kasbasis» en «transactiebasis») welke geen gevolgen heeft voor de schatkist, of derft de schatkist straks metterdaad deze rente? En als de regering dit inderdaad niet kan ontkennen, waarom vermeldt zij dit niet als zij een winst van 60 miljoen aan de operatie toeschrijft? Was het niet eerlijker geweest om te spreken van een bedrag van ca 15 miljoen netto voordeel voor de schatkist? Daar komt bij dat de regering meende dit bedrag te kunnen uitgeven aan een lovenswaardig doel, de jeugdzorg. De leden behorende tot de PvdA-fractie achtten dit een onoirbare wijze van het afwegen van appels tegen peren. Inmiddels heeft de jeugdzorg dit bedrag terecht reeds in de voorstellen voor de begroting 2000 toegewezen gekregen. Hoe is dit te rijmen met het feit dat slechts 15 miljoen beschikbaar komt en dan nog pas over enige jaren, als immers eerst de kosten van de opheffing van de DOB, welke kunnen oplopen tot 50 à 100 miljoen gulden, zijn gedekt?

De leden van de fractie van **GroenLinks** merkten op dat links en rechts twijfels zijn gerezen over de vraag of de beoogde schatting van de efficiency-winst wel reëel is. De leden van de GroenLinks-fractie zouden deze efficiency-winst daarom nog eens gedegen onderbouwd willen zien, zowel op de korte als de lange termijn. In dit opzicht sloten zij zich aan bij de vragen die de fracties van het CDA en de PvdA daarover hebben gesteld.

Gaarne ontvingen de leden van de **D66**-fractie een nadere uitleg over een onderdeel van datgene dat door de minister van Financiën in zijn wat geëmotioneerde inbreng in eerste termijn naar voren werd gebracht. In een interruptiedebat met de geachte afgevaardigde, de heer Bakker, meldt de minister over de achtergrond van de desbetreffende passage uit het Regeerakkoord: «Het ging om de vraag hoe wij aan de 1,4 mld. konden komen. Dat is opgelost. Daar hebben wij het voorstel voor, omdat wij daar de aardige samenloop hadden van aan ene kant de verlaging van het tarief 1A, vanwege de vergroening, en aan de andere kant de verhoging van het tarief 1A, vanwege de omroepbijdrage.» Gaarne ontvingen deze leden een zelfs voor een woordvoerder cultuur begrijpelijke uitleg bij deze mededeling van de zijde van de minister.

Bovendien wilden deze leden – ondanks de ogenschijnlijk uitputtende bespreking ter zake – proberen absolute helderheid te verkrijgen over de zwaar betwiste opbrengst van de operatie. Van de Dienst Omroepbijdragen ontvingen deze leden een brief van 2 december met daarin o.m. een bijlage uit het jaarverslag van de desbetreffende dienst over 1998, waaruit blijkt dat de met de inning samenhangende exploitatielasten, exclusief een post incidenteel «voor invoering van de jaarnota», 45,5 miljoen gulden bedraagt. Waarop baseert het kabinet de gestelde opbrengst ad f 60 miljoen? Beschikt het kabinet over de jaarverslagen van de Dienst Omroepbijdragen en zo ja, kan het een verklaring geven waarom over deze betrekkelijk eenvoudige «facts and figures» nog geen overeenstemming bestaat? Zien de leden van de D66-fractie het goed als zij overigens vaststellen dat ten aanzien van de discussie over het zogenaamde financieringsgat weliswaar niet ontkend kan worden dat hierbij een kasprobleem ontstaat van een kleine 0,7 mld. gulden, maar dat de eventueel daaruit volgende rentelasten haast boekhoudkundig «buiten de begrotingsnormeringssystematiek» vallen? Uit bovenstaande vragen moge duidelijk zijn dat de leden van deze fractie er nog zeker niet van overtuigd waren dat de voorgestelde fiscalisering ook daadwerkelijk op termijn 60 miljoen besparing op zullen leveren.

Waarom is tot indiening van het wetsvoorstel overgegaan zonder dat (publicatie van de uitkomsten van) het bij regeerakkoord afgesproken onderzoek daaraan vooraf is gegaan? En is de stelling van de minister van Financiën dat dat onderzoek uitsluitend zou zien op de technische kant van de operatie en niet op de daarmee samenhangende principiële punten, ook de lezing van de andere onderhandelingspartners?

4. Doelheffing of collectieve last

De leden behorende tot de **PvdA**-fractie misten een principiële discussie over de vraag in hoeverre de kosten van bepaalde publieke diensten al dan niet behoren te worden bestreden uit doelheffingen of uit algemene middelen. Voor elke doelheffing kan een discussie worden gevoerd over de vraag of deze lasten al dan niet moeten worden gedragen door hen die er gebruik van maken, aangenomen dat dit kan worden vastgesteld. Gedurende lange tijd gold, in bepaalde politieke kringen, als hoogste wijsheid het profijtbeginzel. Nog steeds wordt het algemeen goed geacht om, omgekeerd, kosten te laten betalen door de veroorzaker (b.v. «de vervuiler betaalt»). Wil de regering uiteenzetten, zo vroegen deze leden, waarom zij op dit terrein plotseling kiest voor de algemene middelen.

Waarom is de regering niet consistent? Zij stelt dit immers niet tevens voor op andere terreinen waar het gaat om het leveren van een wezenlijke publieke dienst, al dan niet door private instellingen. Daarbij zou gedacht kunnen worden aan abonnementen op telefoon en kabel, dan wel aan aansluitingen op gas, electriciteit en water, of aan de wegenbelasting, om maar enkele voorbeelden te noemen. Moet niet een veel principiëlere discussie worden gevoerd over de vraag waarom zulke publieke diensten dan niet ook door collectieve lasten moeten worden gefinancierd?

De leden van de fractie van **RPF/GPV**, sprekende mede namens de **SGP**-fractie, stelden vast dat staatssecretaris Van der Ploeg in de Tweede Kamer als een van de motieven voor dit voorstel heeft genoemd: „het proberen minder doelheffingen te hebben” (Handelingen TK, p. 2021). Hoe laat zich dat rijmen met de verdediging van de belasting op leidingwater met: „de gewenste verschuiving van directe naar indirecte belastingen” (Nota n.a.v. het verslag wetsvoorstel 26 820 nr. 12, p. 25)? Staatssecretaris Van der Ploeg heeft in dit verband een vergelijking gemaakt met het onderwijs (Handelingen TK, p. 2022). Betekent dit dat we ook een voorstel tot afschaffing van het schoolgeld tegemoet kunnen zien? Zo nee, waarom niet?

5. Het waarom van omroepbijdragen/EU-recht

De leden van de **CDA**-fractie merkten op dat in de memorie van toelichting wordt gesteld dat de voorgestelde afschaffing van de omroepbijdrage valt binnen de vrijheid die lidstaten van de Europese Unie hebben. Indien het wetsvoorstel zal worden aanvaard, zal de regering de gewijzigde financieringsregeling ter kennisneming aan de Europese Commissie zenden. In de Ambtelijke Notitie (1998) van voormalig Eurocommissaris Van Miert («Toepassing art. 90 lid 2, 92 en 93 van het EG-Verdrag inzake de omroepsector») wordt duidelijk gesteld dat de bestaande steunprocedure voor de publieke omroep niet alleen reeds moet hebben bestaan «voordat het Verdrag in werking trad of de betrokken lidstaat toetrad, maar mag de regeling ook geen ingrijpende wijzigingen van haar juridisch of economisch karakter hebben ondergaan waardoor zij als nieuwe steunmaatregel zou worden aangenomen». Waarom hebben de bewindslieden in hun onderzoek naar de mogelijkheden tot afschaffing van de omroepbijdrage zich niet van tevoren vergewist van de consequenties van het wetsvoorstel in verband met Europese regelgeving?

In alle landen, zo meenden de leden behorende tot de **PvdA**-fractie, waar – naar voorbeeld van de «public service broadcasting» van de BBC – omroep als publieke dienst functioneert hanteert men als inkomstenbron het heffen van omroepbijdragen (licence fees). Daarover is onlangs wel discussie geweest, o.m. in Engeland, Duitsland en Denemarken, maar het systeem is gehandhaafd.

Achterliggende reden is, zo meenden deze leden, dat destijds gehecht werd enerzijds aan een rechtstreekse band tussen geleverde dienst en betaling, en anderzijds aan een mate van onafhankelijkheid tegenover de overheid als geldgever. Deze vorm van heffing was dan ook geen toeval, maar een bewuste keuze waaraan men bv in het VK als drie kwart eeuw trouw is.

In ons land komt daarbij dat de omroepbijdrage na 1945 is gezien als een aanvulling van de toen wezenlijke bijdrage, die van de leden aan de eigen omroeporganisatie. Dit laatste element is, naar de mening van deze leden, een extra reden om met het voorliggende voorstel niet vooruit te lopen op de behandeling van de Concessiewet. In het algemeen wilden deze leden een principiële uiteenzetting vernemen van de regering over de reden om af te stappen van de destijds welbewust gemaakte keuze, en om aan te

geven waarom Nederland in Europa voorop zou moeten lopen bij het afschaffen daarvan. Deze leden maakten zich bovendien zorgen dat deze uitzonderingspositie een strijd zou kunnen gaan opleveren met regels van EU-mededingingsrecht. Is, zo vroegen zij, terzake al positief bericht ontvangen van de Europese Commissie? Zo niet, is het – wijs geworden als de regering is door het Securitel debakel – wel verstandig beleid om dit wetsvoorstel intussen toch al door te voeren?

De leden van de fractie van **GroenLinks** vroegen of het klopt dat in de meeste andere EU-landen een aparte omroepbijdrage wordt geïnd en dat er op een enkele uitzondering na geen sprake is van het afschaffen van deze omroepbijdrage. Waarom wil Nederland in dit opzicht uit de pas lopen?

De leden van de fractie van **D66** vroegen of het in de memorie van antwoord gesignaleerde feit, dat vervanging van de heffing van een omroepbijdrage door een belastingheffing leidt tot een stelsel dat afwijkt van dat wat in de meeste EU-landen gewoon is, de regering niet te denken gaf. Want, los van de vraag of in concreto daadwerkelijk van een grotere onafhankelijkheid van de publieke omroepen t.o.v. de staat sprake is, kennelijk wordt een omroepbijdrage terzake alom minder bedreigend ervaren dan een gefiscaliseerde afdracht. In de gekozen systematiek kan het – meer concreet – ook daadwerkelijk voorkomen dat in het geval van (aanzienlijk) hogere STER-inkomsten een (opvolgend?) kabinet in de verleiding komt daaraan consequenties te verbinden ten aanzien van de afdrachten aan de publieke omroep. Of meent het kabinet dat daartegen voor de toekomst afdoende wettelijke waarborgen zijn ingebouwd, zo vroegen de leden van de D66-fractie.

6. Wie hebben financieel voordeel, wie nadeel?

Mocht het de regering te doen zijn om het voeren van inkomenspolitiek ten behoeve van de zwaksten in de samenleving, dan zou de regering daarmee een gevoelige snaar roeren bij de leden behorende tot de **PvdA**-fractie.

Maar de regering weigert in alle toonaarden om dit argument te gebruiken. «Inkomensoverwegingen», zo zei staatssecretaris Van der Ploeg in de Tweede Kamer letterlijk «zijn voor het kabinet geen overwegingen geweest». Het gehele project zou, aldus de regering, «inkomens-neutraal» plaatsvinden. De minister van Financiën heeft dat in de Tweede Kamer toegelicht door te verwijzen naar de verlaging van het tarief la vanwege «de vergroening» (met 1,2% procent), die nu toevallig kan samenvallen met een soortgelijke verhoging van dat tarief tengevolge van dit wetsvoorstel (1,1%).

Toch meenden deze leden dat deze toevallige samenloop niet kan leiden tot de conclusie dat de operatie inkomensneutraal zou uitwerken.

Integendeel, op p.15/16 van de nota n.a.v. het verslag aan de Tweede Kamer gaat de regering immers in op vragen inzake de lastendruk.

De leden behorende tot de PvdA-fractie bleven echter na lezing hiervan met de vraag zitten welke categorieën burgers en rechtspersonen voordeel trekken uit de fiscalisering, welke nadeel daarvan ondervinden, en met name ook welke de omvang van die categorieën is.

Zij misten in de opsomming bijv. een opgave van hen die thans geen omroepbijdrage betalen omdat zij geen ontvangststoestel (wensen te) bezitten, dan wel zeggen dit niet in huis te hebben. Tevens vroegen deze leden naar de omvang van de groep die in de eerste belastingschijf een (partieel) voordelig effect zullen hebben, en van de groep die – omdat zij een te gering inkomen hebben – niet vallen in de eerste schijf en dus straks niet hoeven meebetalen aan de publieke omroep. Ook misten zij in dit kader de vermelding van het feit dat thans f 45 miljoen aan omroepbij-

dragen wordt betaald door het bedrijfsleven, welke inkomsten straks gemist zullen worden.

Zij vroegen de regering dit alles exacter voor te rekenen dan zij dit tot nog toe heeft gedaan, en om daaruit een conclusie te trekken over de vraag of het voorstel, al dan niet bedoelde, inkomenspolitieke effecten heeft. Deze leden merkten daarbij op dat de stelling van de regering dat de effecten op de lastendruk slechts «partieel» zijn vanwege het totale pakket aan belastingen(c) en inkomensmaatregelen naar hun mening voor deze discussie niet opgaat. Het wetsvoorstel moet op zichzelf kunnen worden beoordeeld op zijn eigen effecten. Deze leden vroegen tevens hoe de regering deze effecten beoordeelt, en of zij ook andere doelheffingen wil afschaffen om aldus de sterkste schouders de lasten te laten dragen via een progressieve inkomensheffing.

7. Betekenis voor het omroepbestel

De leden van de **CDA**-fractie merkten op dat ter handhaving van een onafhankelijke en pluriforme publieke omroep, het mediabeleid altijd gericht is geweest op een van de politiek zo onafhankelijk mogelijke wijze van financieren. De DOB is juist bedoeld om tussen de politiek en de omroepen een optimale afstand te bewaren. Met het voorliggende wetsvoorstel wordt die afstand (ondanks de financiële garanties die het wetsvoorstel voor de publieke omroep bevat) ingekort en wordt per consequentie de mogelijkheid geschapen dat in de toekomst budgettaire en politieke discussies kunnen plaatsvinden over de omvang en inzet van de financiën voor de publieke omroep. Immers, de bewindslieden merken in hun Nota op «dat in de huidige kabinetsperiode geen voorstel zal worden gedaan tot aanpassing van het ingediende wetsvoorstel», hetgeen impliceert dat zulke voorstellen in de toekomst wel kunnen worden gedaan, met alle budgettaire en politieke discussies van dien. Willen de bewindslieden hierop reageren?

De leden behorende tot de **PvdA**-fractie achtten het voor discussie vatbaar of, zoals de regering stelt, door de afschaffing van de omroepbijdragen de onafhankelijkheid van de publieke omroep geenszins wordt bedreigd. Zoals deze leden reeds gesteld hadden is niet voor niets deze vorm van financiering destijds gekozen en wordt zij ook in andere Europese landen gehandhaafd. Op zichzelf is, naar hun mening, de formulering in de voorgestelde nieuwe artikelen 110 en 111 Mediawet een extra garantie dat deze uitgaven ten behoeve van een vrije en veelvormige informatievoorziening niet op oneigenlijke wijze worden afgewogen tegen andere overheidsuitgaven.

Het wetsvoorstel wordt echter gepresenteerd als gericht op «efficiency-winst» (zou de staatsecretaris voor Onderwijs en Cultuur niet ambtshalve het goed-Nederlandse woord doelmatigheid moeten benutten?). Het wetsvoorstel wordt niet besproken in de context van het nieuwe omroepbestel (de Concessiewet) maar in deze pragmatische context. Dit maakt de leden behorende tot de PvdA-fractie bevreesd dat er gedachten achter zitten over beperking van de taak van de publieke omroep, gedachten die tijdens het debat in de Tweede Kamer zijn uitgesproken namens de VVD-fractie. Het wetsvoorstel maakt de publieke omroep kwetsbaarder voor zulke politieke druk dan zij op dit moment is, hetgeen uitwerking kan hebben op de bereidheid van de omroep om zich tegenover die druk onafhankelijk op te stellen.

De leden behorende tot de PvdA-fractie zouden van de regering willen vernemen in hoeverre het voorliggende wetsvoorstel eigenlijk mag worden gezien als een stap in de richting van het beperken van de functie van het publieke bestel ten gunste van het commerciële aanbod.

De leden, behorende tot de fractie van **GroenLinks**, merkten op dat er vrees is geuit over het feit dat de publieke omroep afhankelijk zal worden van het jaarlijkse politieke getouwtrek rondom de besteding van de financiële middelen van de staat. Om die reden is de Raad van Bestuur van de NOS tegen dit wetsvoorstel. Hij zegt: «Fiscalisering vergroot de afhankelijkheid van de publieke omroep van het jaarlijkse proces van politieke prioriteitstelling en biedt daardoor geen garantie voor de voor het programmabeleid van de publieke omroep noodzakelijke continuïteit». (Beleidsnota: Publiek in de toekomst). Is deze vrees gerechtvaardigd? Welke waarborgen kan de regering geven voor de onafhankelijkheid van de publieke omroep op lange termijn?

De leden, behorende tot de fractie van de **RPF/GPV**, sprekende mede namens de fractie van de **SGP** vroegen of, uit het nieuwe artikel 110 van de Mediawet kan worden afgeleid, dat de rijksuitkering aan een omroep kan worden ingehouden, als deze geen kwalitatief hoogwaardige programmering verzorgt.

Ook vroegen zij of de commerciële omroep niet meer reden zal hebben tot klagen over oneerlijke concurrentie als de publieke omroep uit algemene middelen wordt bekostigd dan wanneer deze uit een verplichte retributie wordt gefinancierd. Kan dit op termijn het voortbestaan van de publieke omroep niet bedreigen?

8. De positie van de regionale en de lokale omroep

De leden van de **CDA**-fractie merkten op dat de door hen in paragraaf 7 gereleveerde overwegingen in nog veel sterkere mate van toepassing zijn op de lokale en regionale omroepen. Omdat in het wetsvoorstel de thans bestaande inning van de provinciale en gemeentelijke opslagen door de DOB komt te vervallen, zullen het Gemeentefonds en het Provinciefonds worden gecompenseerd. Op grond van het voorliggende wetsvoorstel moeten lokale en provinciale overheden voor toekomstige mogelijkheden van die omroepen zelf de extra gelden genereren, met alle consequenties van dien: mogelijke budgettaire en politieke discussies op lokaal en provinciaal niveau. In de Tweede Kamer heeft de staatssecretaris dit ook bevestigd: «Het lokale subsidiebeleid kan de lokale media op de huid zitten».

Teneinde die discussies en arbitraire besluitvorming op alle niveaus te voorkomen, bestaan in de meeste Europese landen onafhankelijke instellingen ter inning van omroepbijdragen. Het Duitse Constitutionele Hof heeft uitgesproken (22 februari 1994), dat indirecte invloed van de staat op de Duitse omroepen door middel van zijn financiering dient te worden voorkomen. Kunnen de bewindslieden met argumenten ontkennen, dat met het wegvallen van de DOB in de voorgestelde verandering in de wijze van financieren van de publieke omroep een verandering optreedt in de institutionele verhoudingen tussen de overheid en de publieke omroep? Kunnen de bewindslieden op grond van argumenten ontkennen dat met aanvaarding van het wetsvoorstel gemakkelijker dan tot nu toe in provinciale staten en gemeenteraden budgettaire en politieke discussies kunnen ontstaan over de omvang en de inzet van bedragen bestemd voor de regionale en lokale omroepen, die op termijn kunnen leiden tot een aantasting van de onafhankelijkheid en pluriformiteit van die omroepen?

De leden, behorende tot de fractie van de **VVD** wezen er op, dat in de Tweede Kamer met grote meerderheid de motie-Van Zuijlen/Atsma over de positie van de publieke lokale en regionale omroepen is aangenomen. Voor een goede beoordeling van het voorliggende wetsvoorstel hadden de leden van de VVD-fractie graag een oordeel van de regering over deze

motie nu zij is aangenomen en vroegen zij of de regering voornemens is deze motie uit te voeren.

De leden van de VVD-fractie zouden, gezien ook de onduidelijkheid die bij hen is ontstaan na het debat in de Tweede Kamer, van de regering vernemen hoe de financiering van de lokale en regionale omroepen nu wordt geregeld als het voorliggende wetsvoorstel wordt aangenomen. Over welke omvang van bedragen spreken wij nu? En wat betekent het bijvoorbeeld concreet voor gemeenten die nu hun lokale omroep via een opslag op de kabeltarieven financieren, met andere woorden die niet de DOB maar het energie- of kabelbedrijf als incassobureau gebruiken? Kan de regering meedelen of er toename is van gemeenten en provincies die, om straks voor een hogere uitkering in aanmerking te komen, nog snel voor 1 januari 2000 een verhoging van de opcenten hebben doorgevoerd? Zo was het de leden van de VVD-fractie bekend dat een dergelijk voorstel voorligt in de provincie Zuid-Holland.

De positie van de provinciale en lokale omroepen wordt, zo meenden de leden van de **PvdA**-fractie, in het voorliggende wetsvoorstel ernstig verzwakt. Thans kunnen provincies en gemeenten opcenten heffen op de omroepbijdragen ter financiering van regionale en lokale radio en televisie. De totale opbrengst hiervan was in 1998 f 82,5 miljoen. De regering heeft in de discussie opgemerkt dat als lagere overheden opcenten willen blijven heffen zij dit kunnen blijven doen, bijv. via de Onroerende Zaken Belastingen of de Wegenbelasting. De genoemde leden vroegen zich in gemoede af of de regering dit serieus meent. Zou dat geen misbruik van gedelegeerde wettelijke bevoegdheid betekenen? Er bestond al een politieke afspraak dat het tv-tientje – dat in tien jaar niet is geïndexeerd – per 1.1.2000 zou worden verhoogd tot f 12,40. Bovendien worstelden enige provincies nog met de instelling van provinciale televisie. In de beide Hollanden, Utrecht en Limburg is het daarmee pas in 1999 rond gekomen. Het voorgestelde stelsel van financiering houdt geen rekening met de verhoging van het tientje met 24%, en het sluit de vier genoemde provincies zonder meer van financiering uit omdat zij pas per 1.1.2000 gaan uitzenden. Acht de regering de bijdrage van provinciale omroep aan de verscheidenheid van informatie en meningsvorming juist niet van groter belang dan voorheen, nu de regionale pers steeds meer concentreert of reeds verdwenen is?

De regering heeft bij monde van de minister van Financiën in de Tweede Kamer betoogd dat zij niet wil meewerken aan de compensatie van «virtuele schade». De genoemde leden menen dat de regering zich daarmee wel erg geringschattend uitdrukt en dat zij onrecht doet aan de gemaakte politieke afspraken terzake en aan de waardevolle pogingen van de provincies om een onafhankelijke publieke omroep van de grond te krijgen. Zij zouden menen dat de regering de genoemde 24% en de insluiting van de vier provincies behoort te honoreren. Dit is ook tot uiting gekomen in de aanneming van de motie-Van Zuijlen-Atsma in de Tweede Kamer. Hoewel de leden behorende tot de PvdA-fractie deze motie waardeerden waren zij van mening dat hiervoor een Nota van Wijziging van het wetsvoorstel dan wel een amendement het juiste middel waren geweest. Zij vroegen de regering waarom zij niet aan een zodanige wetswijziging heeft willen meewerken en hoe zij zich nu, althans als het wetsvoorstel wet wordt, zich voorstelt de motie uit te voeren. Zij wezen daarbij op het feit dat de regering geen verdere verhoging van de inkomstenbelasting met 5 pro mille wenst, en dat van het zoeken van dit bedrag binnen de bestaande cultuurbegroting ook naar hun mening geen sprake kan zijn. Is de regering zich bewust, zo vroegen deze leden, dat hier reeds meteen zichtbaar wordt het gevaar van de nieuwe systematiek tegenover de bestaande wijze van financiering?

Deze leden hadden overigens vragen bij het zonder meer storten van het voor de provinciale en lokale omroepen bestemde bedrag in het

Provincie- c.q. het Gemeentefonds, zonder er een specifieke doelluitkering van te maken. Zij vroegen zich af of hier niet, zoals ook de verworpen motie-Halsema in de Tweede Kamer heeft gevraagd, een rol zou kunnen worden weggelegd voor het Commissariaat voor de Media. Dit beheert immers nu reeds de fondsen waarmee de bijdrage van provincies aan regionale omroep door de regering wordt gematst (hetgeen het goed Nederlandse woord voor «gematched» is).

Evenals diens historische voorganger tot 1988, de Regeringscommissaris voor de Omroep, zou aan het Commissariaat het beheer van deze fondsen kunnen worden opgedragen. Dit zou kunnen verzekeren dat deze fondsen inderdaad bij de provinciale en lokale omroepen terecht komt. Deze leden zouden over deze gedachte alsnog de mening van de regering willen vernemen. Het niet toegelichte argument dat dit wettelijk niet mogelijk is, zoals door de staatssecretaris van OCW in de Tweede Kamer gebruikt, had deze leden voorshands niet overtuigd.

De leden van de fractie van **GroenLinks** achtten ook problemen denkbaar met betrekking tot de toekomstige financiering van de regionale en lokale omroepen. Kan de regering garanderen dat deze omroepen de komende jaren op geen enkele wijze een financieel nadeel zullen ondervinden dat verband houdt met deze wetswijziging? Welke waarborgen kan de regering de regionale en lokale omroepen in dit verband geven?

De leden van de fractie van de **RPF/GPV**, sprekende mede namens de fractie van de **SGP** vroegen hoe de regering zich voorstelt de door de Tweede Kamer aangenomen moties-Van Zuijlen/Atsma (15) en Stellingwerf (17) uit te voeren.

9. Personele gevolgen

De leden, behorende tot de fractie van het **CDA** merkten op dat de ondernemingsraad van de DOB bij brief van 1 december jl. aan de leden van de Eerste Kamer heeft gesteld, dat er een globale vacaturelijst van de belastingdienst bestaat die in een groot aantal gevallen geen passende functies biedt voor het personeel van de DOB. Niet alleen over arbeidsvoorwaarden, maar vooral over de garantie van een gelijkwaardige baan bestaat bij het personeel van de DOB onduidelijkheid en onzekerheid. Welke garanties kunnen de bewindslieden geven om aan die onduidelijkheid en onzekerheid voor 1 januari a.s. een eind te maken?

De voorzitter van de commissie,
De Boer

De griffier van de commissie,
Nieuwenhuizen